

Список використаних джерел:

1. Луцик І. Г. Використання методу кейс-стаді під час викладання іноземних мов / І. Г. Луцик // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – К.: 2013. – Вип. 43. – С. 51-55.
2. Олійник І. П. Використання методу проєктів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня / І. П. Олійник. – К., 2013. – 21 с.
3. Остапчук О. Є. Шляхи підвищення інноваційного потенціалу методичної роботи / О. Є. Остапчук // Шлях освіти. К.: – 2014. – № 2. – С. 9-15.

Ямна Р.Г.

студент;

Шевчук К.Д.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Дослідницька поведінка на сьогодні розглядається вже як стиль життя кожної сучасної людини, а не лише тих, хто займається науковими розробками. Потреба досліджувати навколишній світ – це одна із найбільш цінних і чудових особливостей психіки людини, яка забезпечує умови її адаптації до зовнішнього середовища, задоволення творчих, духовних та емоційних потреб. В умовах шкільного навчання формуванню такої особистості сприяє дослідницька діяльність учнів.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дає підстави стверджувати, що різні сторони навчально-дослідницької діяльності школярів цікавили багатьох науковців та вчених. Проблеми використання різноманітних засобів управління пізнавальною та навчально-дослідницькою діяльністю висвітлено в працях В. Андреєва, Б. Коротяєва, В. Моляко, В. Паламарчука, О. Савченка. Обґрунтування умов розвитку дослідницьких здібностей і формування дослідницьких умінь учнів здійснено В. Алхімовим, В. Андреєвим, В. Буряком, І. Войтовичем, А. Давиденком, А. Іодком, Н. Недодатком, О. Павленком, В. Смагінем, та ін.. Структура дослідницької поведінки, методика проведення дослідів та експериментів на уроках природознавства представлена в методиці О. Савенкова.

Зазначимо, що основною метою вивчення природознавства є формування природознавчої компетентності учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу та людину. Для досягнення зазначеної мети, навчальною програмою передбачено розв'язання ряду основних завдань, серед яких є формування способів навчально-пізнавальної діяльності, оволодіння елементарними дослідницькими вміннями [5].

У сучасній психолого-педагогічній літературі немає однозначного трактування поняття «дослідницька діяльність» та «дослідницькі вміння».

С. Серова та Н. Фомін вказують, що дослідницька діяльність – це «пізнавальна діяльність, спрямована на вироблення нових знань про об'єкти і процеси, поглиблення вже накопичених знань з предмета, реалізацію власних

бажань і можливостей, задоволення інтересів, розкриття задатків та здібностей кожної дитини...» [6, с. 27].

За словами О. Леонтовича дослідницька діяльність – це діяльність, яка передбачає виконання учнями навчальних дослідницьких завдань із завчасно невідомим рішенням, які спрямовані на створення уявлень про об'єкт або явище навколишнього світу під керівництвом спеціаліста – керівника дослідницької роботи [3, с. 64].

Дослідницька діяльність – вища форма навчальної діяльності учня. А формування науково-дослідницьких вмінь у школярів це складний і довготривалий процес, який потребує постійного контролю, аналізу та корекції.

Н. Недодатко під навчально-дослідницькими вміннями розуміє складне психічне утворення, синтез інтелектуальних та практичних умінь, що застосовуються для розв'язання навчально-дослідницьких завдань і виникають у результаті управління психічним розвитком учнів [4, с. 22].

Ми підтримуємо думку Г. Черненко, яка вважає, що дослідницькі вміння – це вміння планувати і здійснювати науковий пошук, розробляти програму дослідження, підбирати наукові методи та вміло їх застосовувати, організовувати та здійснювати дослідницько-експериментальну роботу, обробляти та аналізувати отримані результати, оформляти їх у вигляді наукового тексту, формулювати висновки та успішно їх захищати перед однокласниками та вчителем [7, с. 223].

Основним засобом формування в учнів дослідницьких умінь в початковій школі є навчальне дослідження, яке може проявлятися у різних формах та видах навчальної діяльності. У навчальній програмі з природознавства зазначається, що урізноманітнюючи методи, прийоми і засоби навчання, першорядне значення учитель надає спостереженням у природі, власним дослідженням учнів, практичним роботам, демонстраційним і фронтальним дослідом, вирішенню ситуативних завдань, а також проектній роботі.

Одним з ефективних методів формування дослідницьких умінь на уроках природознавства є проведення дослідів. Т. Байбара тлумачить поняття «дослід» як простий навчальний експеримент, що дозволяє відтворити явище або процес у спеціально створених умовах, простежити за його ходом, побачити ті ознаки, які у природі сприйняти безпосередньо неможливо та глибше пізнати об'єкти природи, накопичити чуттєвий досвід [1, с. 205]. При цьому, головне завдання вчителя – скеровувати дітей у правильне русло. Наприклад, запитанням: «Що ви спостерігаєте?» – спрямувати увагу дітей на певне місце приладу, на хід процесу; «Чому це відбувається? Що б могло статися, якби...? Чому б це могло статися?» – примусити учнів шукати пояснення причинності явища;

Так, у 2 класі знайомлячись з темою «Сніг і лід – це вода. Порівняння властивостей льоду та снігу» учні, за допомогою зорового аналізатора сприймають особливості кольору снігу та льоду, органами дотику перевіряють температуру, твердість та структуру поверхні, органами нюху – відсутність запаху. Діти, тримаючи сніг у руці спостерігають перетворення білих сніжинок у воду. А отже, другокласники усвідомлюють важливість причинно-наслідкового зв'язку.

Ефективним, на нашу думку, методом процесу формування природознавчої компетентності є дослідницькі проекти. Навчальні природознавчі проекти – це структурні одиниці навчально-виховного процесу, які присвячені розв'язанню проблемних завдань в межах теми (розділу) уроку, спрямовані на організацію творчої та самостійної пошукової діяльності школярів з предмета, результатом якої є презентований суб'єктивно новий особистий чи колективний продукт.

Проектна діяльність має циклічну структуру і здійснюється з урахуванням послідовно виокремлених етапів: підготовчого, дослідно-творчого, заключного [2, с. 52]. На кожному з яких доцільним буде застосування відповідних методів і прийомів. Наприклад, на підготовчому етапі проекту «Як економно використовувати воду в повсякденному житті?» доцільним буде використання таких методів: розповідь учителя та співробітників гідрометеостанції, пояснення, обговорення в групах. На дослідницько-творчому етапі: дискусія, акваріум, ситуативне моделювання. На заключному – створення і презентація найповнішого переліку правил економного використання води.

Наголосимо на тому, що основна мета методу проектів полягає створенні таких умов, за яких учні самостійно отримуватимуть знання з різних джерел, вчитимуться користуватися ними для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань, удосконалюватимуть комунікативні вміння, цим самим розвиватимуть дослідницькі вміння та аналітичне мислення.

Не менш важливе місце у формуванні дослідницьких умінь учнів займає організація та проведення екскурсій. Екскурсія – особливий вид навчальних занять, який проводиться за межами класної кімнати для безпосереднього сприйняття і спостереження учнями об'єктів та явищ, пов'язаних з вивченням програмового матеріалу [1, с. 292]. Наприклад, за навчальною програмою з природознавства можуть бути проведені екскурсії у природу (ліс, парк, сад), населеним пунктом, у природничий музей, будинок природи, планетарій [5].

Під час проведення екскурсії, вчителю за допомогою питань необхідно здійснювати розвиток уяви: «Подивіться на небо. На що схожі хмаринки? Опишіть хмари.»; формувати вміння бачити проблеми: «Чому світить сонце?, Чому птахи можуть літати?»; формувати вміння ставити питання: «Що це таке? Чим воно схоже до інших предметів?»; формувати вміння висувати гіпотези: «Назвіть найлогічніші та найреальніші причини подій: Птахи полетіли в теплі краї; Облітає листя»; формувати вміння класифікувати: «Як це пов'язано одне з одним? За якою ознакою? Як би ви назвали ці групи?».

Отже, формування дослідницьких умінь – процес довгий та складний. Вчителю варто поступово формувати дослідницькі вміння, здійснюючи ретельний контроль, діагностувати та виправляти помилки, визначати найкращі шляхи виконання роботи. Оскільки, від умілого та продуманого добору задач і завдань залежить не лише успішне опанування навчальним матеріалом, а й правильна організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів і формування навчально-дослідницьких умінь школярів.

Список використаних джерел:

1. Байбара Т. Методика навчання природознавства в початкових класах / Т. Байбара // Навчальний посібник. – К.: Веселка, 1998. – 334 с.

2. Васютіна Т. Методичні орієнтири організації проектної діяльності учнів з природознавства // Початкова школа. – 2015. – № 11. – С. 50-54.

3. Леонтович А.В. Концептуальные основания модели организации исследовательской деятельности учащихся / А. В. Леонтович // Школьные технологии. – 2006. – № 5. – С. 63–71.

4. Недодатко Н. Технологія формування навчально-дослідницьких умінь школярів / Н. Недодатко // Рідна шк. – 2005. – № 6 (869). – С. 21-23.

5. Природознавство. Оновлена навчальна програма для початкової школи (1-4 класи) затверджена Колегією Міністерства освіти і науки 4 серпня 2016 року. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/program/8793/>

6. Серова С. О. Шлях у світ наукових технологій / С. О. Серова, Н. В. Фоміна // Управління школою. – 2006. – № 3. – С. 27–29.

7. Черненко Г. Формування дослідницьких умінь у молодших школярів при вивченні природознавства / Г. М. Черненко // Педагогічні науки. – 2013. – Випуск 113. – С. 222-227.